

A kolozsvári „Mártírok Emlék Temploma” Neológ Zsinagóga.

Rövid ismertető



1900 előtt



1944

A kolozsvári Neológ Hitközség – eleinte, mint status quo ante – 1881-ben vált ki az Ortodox Hitközségből.

Az új hitközség 1884-ben telket igényelt a polgármesteri hivataltól templomépítés céljából.

A zsinagógát HEGNER Izidor vasúti mérnök tervei szerint a HORVÁTH testvérek és REMÉNYIK Károly cége építette. A templom mór-klasszicista stílusban épült, a homlokzatnak két tornya között tíz sor olvasható Mózes Tízparancsolatából. Ugyanott héber nyelven „S építsenek nekem szentélyt s lakózni fogok közöttük” felirat is szerepel.

Az újjáépített belső rész neoklasszikus-modernista stílusban készült el.

A zsinagóga a kolozsvári zsidóság legkiemelkedőbb műépítészeti alkotása.

A felszentelést 1886. október 26-án, a felavatást pedig 1887. szeptember 4-én tartották meg. Az avatóbeszédet ROSENBERG Sándor aradi főrabbi mondta.

A templom mellett rabbilakást és hitközségi irodákat létesítettek, majd 1904-ben új épületet emeltek, ugyancsak mór stílusban, ahol óvoda és elemi iskola működött.

1912-ben rehabilitálták az épületegyüttest és ezután itt székelt a hitközség valamennyi intézménye.

1927 decemberében a nagyváradi kongresszusokról hazatérő vasgárdista egyetemi hallgatók feldúlták a templomot. Összetörték a padokat, a tora tekercseket az utcára dobták. A tetteseket sohasem büntették meg. A templomot állami valamint, hazai és külföldi magánadakozásokból állították helyre.

Magyarország német megszállása alatt, 1944 márciusától a templomot raktárhelyiségnek használták.

1944. június 4-én a templomot bombatámadás érte (egyek szerint a visszavonuló németek robbantották fel) és romokban maradt.

1945 után a templomot LENGYEL Samu mérnök tervei szerint újjáépítették (a munkálatok 1951-ig tartottak), 1947. augusztus 31-én újra felavatták és a „Mártírok Temploma” elnevezést kapta a több mint 16 ezer Kolozsvárról deportált és nagyrésztben Auschwitzban kiirtott zsidó emlékére.

A felavatásra számos Kolozsvárról származó, a náci haláltáborokat túlélő, és aztán a világ összes tájaira szétszéledő zsidó jött el.

Ez volt az utolsó ilyen találkozás Románia teljes kommunizálása és a vasfüggöny leereszkedése előtt.

Ma ez a templom a mintegy 400 fős kolozsvári zsidó hitközség egyetlen működő zsinagógája.

A templom külső és belső falain különböző márvány emléktáblák láthatók. Ezek közül legfontosabbak:

a külső falakon

- az utcai homlokzati falon román és héber nyelvű tábla az észak-erdélyi zsidóság 1944-ben deportált és kivégzett áldozatainak emlékére

- 1994-ben, a deportálás 50. évfordulóján az udvari rész baloldalán (a bejárati oldalon) román és héber nyelvű táblát helyeztek el.

1984-ben, a deportálás 40. évfordulóján, Elie WIESEL, a későbbi Béke Nobel Díjas író, mondott emlékezetes beszédet.

A templom belsejében

- tábla a neológ hitközség vezetői és alkalmazottai emlékére, akik a deportálásban pusztultak el,

- táblák az intézmények, cégek és magánszemélyek listájával, akik anyagilag támogatták a zsinagóga újjáépítését. Egy 1946. július 6-i keltezésű okmány, dr. Alexandru SAFRAN országos főrabbi aláírásával, felhívást intéz a zsidósághoz (négy nyelven) hogy támogassák a zsinagóga restaurálását, valamint ugyanott Zsidó Kultúrpalota építését, amely a zsidó nép élni akarását tükrözzé.

- külön táblák az ortodox és neológ főrabbi nevével (történelmi sorrendben), akik Kolozsváron működtek az évek folyamán.

A nyolc neológ főrabbi közül a legkiemelkedőbb tudós dr. EISLER Mátyás volt, aki majdnem 40 évig volt a hitközség élén (1891-1930). Budapesti és berlini rabbiképző iskolákban végzett, filozófiából doktorált, az Encyclopaedia Judaica munkatársa, a sémita nyelvek tanára volt a kolozsvári egyetemen. Huszonegy prédikációját több nyelven is megjelentették.

A hitközség egy másik ismert személyisége dr. WEINBERGER Mózés (Carmilly) volt, aki 1934-től a 1944-es deportálásig működött, majd (titokban) Romániába menekült és onnan Palesztinába távozott. 1990 után egy judaisztikai tanszék létrehozását kezdeményezte a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen, majd a Judaisztikai Intézet alapítását a Szabók utcájának (régi nevén Mikes Kelemen) volt Shas Chevra zsinagógában, melyet az egyetem megvásárolt és teljesen rehabilitált.

A "Mártírok Temploma" zsinagóga szerepel a kolozsvári történeti műemlékek listáján (bejegyzési kód CJ-IV-m-B-07837).